

Cumhuriyet (030267)

dīmuqrāṭiyya – democracy

MM

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

The difference between the two senses of 'democracy' can be determined by investigating two aspects of Muslim and European societies: their stratification and their ways of operating.

The stratification of society

09 Nisan 2017

European societies, as is known and expressed by European languages, are vertically stratified. Some people have higher rank, others have lower. Everybody has superiors, bosses and/or employees, underlings. A ruler has subjects. The state can be strong or weak, and in terms of society we often talk about the 'top 10 percent' as the elite. These people have a higher rank than others and are superior to them in some or all respects, and are therefore 'looked up to'. In the New Testament – a book reflecting the political view of the Romans, which continues to have a decisive influence on European views up to the present day – Paul the apostle writes: "Everyone must submit himself to the governing authorities" (Rom. 13,1).¹

In Islam the power structure is stratified horizontally. This idea is best expressed by the root *wly*. The person closest to the ruler is the crown prince, *walī al-'ahd*. The people exercising power 'stand close' (*muwālī*) to the ruler. The word for 'power' is *wilāyat*. Non-Arabs who are accepted into the community or non-Muslims who are close to an influential person acquire the status of *mawlā*, but the same word can be used for a patron, a lord or even for the Lord. *Walī al-'amr* is an appointed leader, whereas a 'holy' person, one close to Allah is a *walī*. In Istanbul the royal palace was divided into three parts. The 'outer court' was fairly easy to get into. The 'middle court' was much harder to enter, and the 'inner court' (*enderun*) was only available to the family members of the Turkish sultan and the highest ranking servants of the state. So the direction of movement towards the seat of power was not upwards but inwards.

The same approach is reflected in the terms *'āmmat*, which can be applied to anyone, and *khāṣṣat*, which applies to the highest ranking people close to the ruler. The meaning of the first term is 'general', and that of the second 'special', that is, a person who is not part of the general mass (far from the ruler) but is a member of a small and select group near him.

¹ This, and all other Bible quotes, were taken from the New International Version www.biblegateway.com.

030267

CUMHURİYET

-
- 1 EBRU DÜZENLİ, ?İslahat, tanzimat, meşrutiyet, cumhuriyet ve hürriyet? kavramlarının anlaşılma düzeyleri: 11. sınıf öğrenci görüşleri, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2011

این عنوان سابقه استعمال ندارد. در همه تاریخهای قدیم فلسفه، به اثری از افلاطون با عنوان *السیاسة* اشاره شده که گویا منظور از آن همین اثر است. مترجمان متأخر عنوان *جمهوری* یا *جمهور* را به عنوان معادلی برای *Republic* در زبانهای جدید اروپایی آورده‌اند (برای نمونه، نک: مآخذ: افلاطون، ترجمه‌های فؤاد روحانی و محمدحسن لطفی).

پیش‌تر، مترجمان لاتینی نوشته‌های فیلسوفان یونانی اصطلاح *respublica* را به عنوان معادلی برای واژه یونانی *πολιτεία* برگزیده بودند که از آن پس مترجمان زبانهای جدید اروپایی نیز آن را پذیرفتند (گاثری، IV/434؛ نک: آن، 8). اگرچه اصطلاح رایج *Republic* را در عنوان ترجمه انگلیسی اخیر خود حفظ کرده، اما به درستی در متن آن را به *constitution* یعنی نظام یا شیوه حکومتی برگردانده است، نیز 10).

جمهوری از مفصل‌ترین گفته‌ها و گویای فلسفی افلاطون است و حجم آن به تنهایی معادل ۵ رساله پروتاگراس، گریگاس، فیدون، میکسینس و لوسیاس است. درباره زمان نوشته شدن *جمهوری* اجماعی در میان مفسران آثار افلاطون وجود ندارد. برخی از آنان برآنند که ویراست نخست از این اثر وجود داشته که نسخه‌ای از آن در حدود سال ۳۹۰ ق م انتشار یافته بوده، در حالی که نسخه کامل آن، به صورتی که اینک در دست است، در حدود سال ۳۷۰ ق م در اختیار نسخه‌نویسان قرار گرفته است (دیس، 124؛ نیز آن، 7). دیس با بررسی انتقادی دیدگاههای مفسرانی که قائل به دو ویراست متفاوت *جمهوری* بوده‌اند، و با پیروی از نظر مفسرانی مانند ویلاموویتس و تسنلر که تاریخ تدوین نهایی آن رساله را در فاصله سالهای ۳۷۵-۳۷۲ ق م؛ و برخی دیگر که در فاصله سالهای ۳۸۰-۳۷۰ ق م دانسته‌اند، بر آن است که حد وسط ۳۷۵ ق م تا به دست آمدن قرائن دقیق‌تر می‌تواند تاریخ مناسبی باشد (ص 133؛ نیز نک: گاثری، IV/437). گاثری با توجه به پژوهشهای تیلر و ادم، و بر مبنای قرائنی که در متن وجود دارد، زمان تازیخی وقوع گفت‌وگو را حدود سال ۴۲۱ ق م دانسته است (IV/438).

جمهوری از ۱۰ دفتر فراهم آمده، و موضوع اصلی آن — چنان که در عنوان فرعی رساله آمده — عدالت (*ἡπερὶ δικαίου*) است (327A). افلاطون در دیگر رساله‌های خود نیز به این بحث پرداخته بود، اما آنچه این رساله را از دیگر رساله‌های او متمایز می‌کند، پیوندی است که افلاطون در این رساله میان مفهوم عدالت و دیگر مباحث اساسی فلسفه خود برقرار کرده، و در نظامی منسجم همه وجه مفهوم عدالت را توضیح داده است. وی در این رساله — چنان که اگرست دیس نشان می‌دهد — به نوعی مباحث رساله‌های پیشین خود را بسط داده، و مباحث خود این رساله نیز خاستگاه بسیاری از مباحثی است که در رساله‌های

ماتورا، آگره، ایتاوه، کالی و الله‌آباد می‌گذرد و آب چندین رودخانه بزرگ از جمله توئس، چمیل، بسوا و کین را دریافت می‌کند و سرانجام در جنوب شهر الله‌آباد به رودخانه گنگ می‌پیوندد (بریتانیکا؛ EI²؛ مک جرج، 205) و مانند آن رودخانه نزد هندوان از تقدس برخوردار است. (بشم، 320). ناحیه میان جمن و گنگ که به دوآب موسوم است، از حاصلخیزترین اراضی هند به شمار می‌آید (اسپیر، 116).

این رود نزد جغرافی‌نویسان یونانی شناخته شده بود. بلینی از آن با نام یومائیس (ص 384)، بطمیوس با نام دیامثونا، و آریان با نام یویارس یاد کرده‌اند (EI²). ابوریحان بیرونی (ص ۲۱۷) و ابن بطوطه (۲۰۸/۱) که در سفر خود به هند این رود را از نزدیک دیده‌اند، آن را چون خوانده‌اند.

شبهه آبرسانی وسیعی که شامل نهرهایی دست‌ساز است در ۱۳۵۶/۷۵۷ م توسط فیروزشاه تغلق در جانب غرب رود جمن، و در زمان استیلای بریتانیا بر هند در جانب شرق آن به منظور آبیاری اراضی ناحیه دهلی حفر شده است (اسپیر، 104؛ EI²).

مسلمانان پس از تسخیر دهلی، در دشت میان گنگ و جمن (دوآب) حکومت‌های مختلفی تشکیل دادند (نک: ری، 1/370). در سده ۱۳/۱۹۱۳ م مسلمانان هند به دنبال شورشهایی که در این منطقه در گرفت، بخشی از دارییهای خود را در ساحل رود گنگ از دست دادند، ولی به جای آن زمینهای بیشتری در کناره رود جمن را تصاحب کردند (هاردی، ۷۴).

از حوادث تاریخی سواحل رود جمن حضور میلیونی مردم هند در تشییع جنازه رهبران فقید هند بوده است. مهاتما گاندی هم در آخرین سفر خود در ۱۳۲۷/۱۹۴۸ م از این ساحل گذشت (برجر، 40). بناهای باشکوه ساحل رود جمن یادآور حوادث تاریخی گذشته‌اند (کونیگسمارک، 6). بنای تاج‌محل و آرامگاه همایون، پادشاه گورکانی هند از جمله آن بناهاست (هانسن، 2؛ فیچ، 10).

مآخذ: ابن بطوطه، *رحله*، ریاض، ۱۴۱۷/۱۹۹۷ م؛ بیرونی، *ابوریحان*، تحقیق مالهیند، حیدرآباد دکن، ۱۳۷۷/۱۹۵۸ م؛ هاردی، پ. *مسلمانان هند بریتانیا*، ترجمه حسن لاهوتی، مشهد، ۱۳۶۹ ش؛ نیز:

Basham, A. L., *India*, London, 1956, *Britannica*; Brecher, M., *Succession in India*, London, 1966; EI²; *Encarta Reference Library*, 2005; Finch, W., «Ruins and Landscape», *Historic Delhi*, ed. H. K. Kaul, Delhi, 1985; Hansen, W., *The Peacock Throne*, Delhi, 1986; Koenigsmarck, C. H. von, «The Metropolis of Asia», *Historic Delhi*, ed. H. K. Kaul, Delhi, 1985; Macgeorge, G. W., «The Jumna Bridge», *ibid*; Pliny, *Natural History*, tr. H. Rackham, London, 1947; Ray, H. C., *The Dynastic History of Northern India*, Calcutta, 1973; Reclus, E., *Nouvelle géographie universelle*, Paris, 1885; Spear, P., *Twilight of the Mughuls*, New Delhi, 1969.

پرویز امین

جمهوری، عنوان اثر مشهور افلاطون، فیلسوف یونانی سده ۴ ق م (۴۲۸-۳۴۸ ق م). این عنوان را مترجمان متأخر به عنوان معادلی برای واژه یونانی *Πολιτεία* آورده‌اند. در نوشته‌های قدما